

Televerket utvidgar i tysthet sitt revir.

Dela upp televerke

Av Tomas Ohlin

Informationsyrkena expanderar. I många av våra viktigaste informationssystem i dag spelar televerket en roll. Konturerna håller på att skärpas. Snart sagt varje datasystem i industrin och inom den offentliga sektorn använder sig av telekommunikation. Nära nog varenda dataterminal samverkar med sitt modersystem via det allmänna tele-nätet. Det är tusentals datasystem som på så vis är beroende av hur detta nät sköts. Nätet har blivit ett nervsystem. Och snart utvidgas telenätet till ett allmänt datanät. Detta blir av allt större betydelse för utvecklingen i landet.

Fil. lic. Tomas Ohlin är huvudsekreterare i informationsteknologiutredningen.

Televerket sköter på ett bra sätt de vanliga telefonsjanserna. Vi har hyfsat låga taxor, och en god teknisk tillförlitlighet i systemet. Telefonen fungerar, helt enkelt, här hos oss. I utlandet är läget ofta ett annat. Man bör ibland ha tur för att komma rätt — om man nu hittar en apparat att använda.

Läget är nu det att televerket i tysthet håller på att utvidga sitt revir.

Verket har i maj 1979 beslutat att allmänt införa två nya tjänster kallade teletex och telefax. Med dessa ska text och bilder kunna sändas på telefontrådarna med hjälp av utrustning som saluförs av televerket. Just det, med televerkets utrustning. Visst medger man motvilligt att viss annan datautrustning kan komma i fråga. Men man säger direkt att man avser prioritera den egna utrustningen. Här finns rum för tveksamhet.

Situationen för telefonmodem (modem är en anslutningsdosa som behövs för att koppla in en dataterminal på telefonnätet), flyttbara terminaler m. m. påminner om att verket under



Televerkets "tekniska prov" med Teledata (Datavision), bilden, kan vara en täckmantel för att utvidga sitt monopol till även detta område.

Foto: JOHN KJELLSTRÖM

senare år stundom bromsat utvecklingen genom att utnyttja sitt monopol till att refusera effektivare utrustningar. Televerkets modem — som vi är tvingade att använda — är också i dag klart dyrare än vad som är motiverat av den tekniskt/ekonomiska utvecklingen.

Märkligt hemligt

En oro finns därför inför de nya tjänsterna. Det är också märkligt att ännu mycket litet information släpps utanför verkets väggar om de faktiska planerna.

Ett sätt för verket att visa större öppenhet vore t. ex. att hos datainspektionen anmäla att man avser införa datasystem som allmänt kan förmedla bl. a. personliga textmeddelanden.

Hur står det i förhållande till vår datalag? Kan man utan att ha analyserat integritetsfrågorna ur rättslig synvinkel verkligen besluta införa nya texttjänster? Detta är dock vad som hänt. Trots påstötningar har ingen anmälan till inspektionen inlämnats. Och detta trots att det är känt att andra liknande system redan utsatts för tvingande begränsningar efter beslut av datainspektionen med syftning på frågor om personlig integritet och offentlighet. Man får intrycket att televerket här använder sin ensamposition till att undandra sig vad andra redan måste acceptera.

Ett annat sätt att bedriva dold expansion är att ägna sig åt delvis sekretessbelagda utvecklingsprojekt tillsammans med valda partners. Under senare år har televerket här, tillsammans med några större företag i landet, drivit det s. k. projekt Kontor 85. Man hade i detta sammanhang kunnat öppet diskutera televerkets roll inför den framtida kontorsautomationen i

landet. Man hade kunnat betrakta vilka tele- och datatjänster som ansvarsmässigt bör höra hemma var, utan att beträda deltagande företags affärshemligheter. Men nej. Först helt nyligen har något från detta projekt offentliggjorts. Och då presenteras televerkets roll i det framtida kontoret som ett faktum: en mångfald allmänna text-, data- och bildtjänster sköts av televerket, punkt slut.

Ytterligare ett exempel är den s. k. datavisionen, eller teledata som det kommer att kallas. Det är fråga om att via terminaler i form av vanliga TV-apparater och telefoner erbjuda en rad datatjänster. Här har televerket ur radorättslig synvinkel bedömts kunna få tillstånd bedriva vissa tekniska prov. Provens avsedda omfattning har efter ett halvår redan dubblerats av verket, och nu är man i färd med att utvidga ytterligare.

Dessa "tekniska" prov kan mycket väl användas som täckmantel för att få in så mycket som möjligt av foten i dörrspringan, i så god tid som möjligt, inför tillfället att teledata ganska snart skulle komma att bli allmänt efterfrågat. Frågan om ansvar för allmänna teledatatjänster utreds f. n. av den parlamentariska teknologiutredningen. Det är förvånande att verkets representanter föregriper detta utredningsarbete genom att utåt presentera allmänna teledatatjänster såsom ytterligare en tjänst i egen regi.

Dyrt blir dåligt

Tillsammans antyder dessa exempel att televerket arbetar för att expandera sitt ansvarsområde kraftigt under 1980-talet. Nå, det allmännas deltagande innebär kanske en bättre garanti för självständighet och oberoende än att låta delvis utländsk industri få leverera system till våra framtida data- och teletjänster? Till detta kan sägas att datasystem generellt sett är dyrare att utveckla, men ofta billiga att tillverka i stora serier. Köper vi dem från utlandet, får vi sannolikt effektiva system till jämförelsevis låg kostnad, p. g. a. den storskaliga tillverkningsingen där. Om vi i stället söker programmera och bygga upp systemen inom landet, blir kostnaderna mycket högre, ofta så höga att vi tvingas göra avkall på

kvali
nöja
stern
sats:
Tit
ekon
sar
acce
roen
har l
själv
Den
data:
litet
marl
allif
alltic
skull
mon
trögl
Ar
ligt
veck
godk
NO
I t
uppr
lemc
mást
deba
en L
värd
hälli
roll
prov.
En
sig :
omfe
bart,
On
ling
man
satio
marl
stöd.
verk:
tank:
rings
Me
med
inte
buss
telev
det.
med
lats i
Vi
en
datat
heml
ligen
dess:
inför
uppé
sund
allmä
miljö
tisk j

et!

kvalitet och prestanda. Vi får då nöja oss med mindre bra system. Vilket alternativ ska vi satsa på?

Tittar man på de verkliga ekonomiska konsekvenserna visar det sig ofrånkomligt att acceptera ett visst utlandsberoende för de dataprodukter vi har behov av. Vi klarar inte att själva utveckla samtliga typer. Den bästa garantin för våra datasystem är att hävda flexibilitet och anpassbarhet i en marknad av mångfald. Att lägga alltför många ägg i en korg inger alltid oro. Särskilt då om det skulle röra sig om en statlig monopolmyndighet med den tröghet som där ofta råder.

Är det f. ö. principiellt lämpligt att samma myndighet utvecklar, marknadsför och typgodkänner datasystem?

NO skall pröva

I bl. a. England och Frankrike uppmärksammas frågan om telemonopolet numer ofta. Saken måste fram även i den svenska debatten. Leverantörsföreningen LKD har här hemma tagit ett värdefullt initiativ när man anhållit hos NO att få televerkets roll som utrustningsleverantör prövad.

En tanke vore att bestämma sig för att televerkets ansvar omfattar telekommunikation enbart, alltså tele- och datanät.

Om verket ville driva utveckling utanför detta område kunde man frigöra denna del av organisationen och låta den arbeta marknadsmässigt, utan allmänt stöd. (Och detta syftar då ej på verkets nyligen presenterade tankar om separata finansieringsinstitut.)

Man kan jämföra televerket med vägverket, som sannerligen inte har att driva vare sig taxi-, buss- eller tågtrafik liknande televerkets planer på dataområdet. Och man kan se likheter med hur Sveriges Radio utvecklats fram till nyligen.

Vi har sannolikt framför oss en omfattande expansion av datatjänster på jobbet och i hemmet. Televerket önskar tydligen få ensamrätt på många av dessa. För att bevara balansen inför dessa tjänster vore en uppdelning av televerket mer sund än ett som nu används allmänna medel i en monopolmiljö till att driva en väl optimerad produktutveckling.